

Олена Бєляєва, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов з латинською мовою та медичною термінологією Української медичної стоматологічної академії

Євгенія Гончарова, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри іноземних мов з латинською мовою та медичною термінологією Української медичної стоматологічної академії

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ КОНСУЛЬТАЦІЙ З МЕТОЮ АКТИВІЗАЦІЇ ЗАСВОЄННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО ІНШОМОВНОГО МОВЛЕННЯ

У статті розглядаються теоретичні та практичні засади організації та проведення консультацій на диференційній основі у процесі навчання професійно-орієнтованого іноземного мовлення. Дається характеристика системи взаємообумовлених дій викладача та студентів в аспекті реалізації методів активізації та корекції дій студентів щодо засвоєння навчального матеріалу. Досліджується використання дидактичних впливів в ході надання допомоги суб'єктам навчального процесу стосовно їх освітніх проблем.

Ключові слова: консультація; професійно-орієнтоване іноземне мовлення; диференційна основа; дидактичні впливи; мотиваційно-стимулювальна діяльність; індивідуально-психологічні особливості.

Рис.1. Літ.13.

Olena Bieliaieva, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, the Head of the Department of Foreign Languages with Latin and Medical Terminology of the Ukrainian Medical Stomatological Academy

Yevheniya Honcharova, PhD in Pedagogical Sciences, Lecturer of the Department of Foreign Languages with Latin and Medical Terminology of the Ukrainian Medical Stomatological Academy

ENHANCEMENT OF PROFESSIONAL-ORIENTED FOREIGN LANGUAGE LEARNING: CURRENT FEATURES OF TEACHER- STUDENTS INTERACTION DURING THE TUTORIALS

The paper presents theoretical and practical approaches to organization and conduct of differentiation-based tutorials in teaching professional-oriented foreign language. The contribution of domestic and foreign scientists to the study of the identified problem has been analyzed. The relevance of the combination of individual approach and group work in educational process based on differentiation in the context of the implementation of the humanistic paradigm of the educational system has been substantiated. The necessity of introduction of differentiated approach to the process of teaching professional-oriented foreign language has been proved, since it facilitates learning of less successful students and develops learning potential in more successful students, creating favorable conditions for knowledge acquisition according to their skills, capabilities and individual-psychological features.

The specificity of the system of teacher-students interaction in implementation of methods for acceleration and correction of students' actions to acquire learning material has been given. The tutorial is defined as an organized interaction between the teacher and students, aimed at providing the latter with assistance in acquisition of professional-oriented learning material and developing the ability to put into practice the acquired knowledge, skills and abilities. The importance of the motivational-stimulating activity of an educator, which provides unity of cognition and communication by creating a positive emotional background for educational activities, equality of relations between the participants of the educational process, students' interest in individual work, organization of joint activities in different types of learning, taking into account the needs and requests of participants, encouraging students to self-control and self-regulation of their learning, has been revealed.

The peculiarities of the use of didactic impacts in assisting the subjects of the educational process with regard to their educational problems in the process of organizing and conducting tutorials have been determined.

Keywords: tutorial; professional-oriented foreign language; differentiation; didactic impacts; motivational-stimulating activity; individual-psychological features.

Постановка проблеми. Інтеграція вітчизняної системи освіти до світового освітнього простору зумовила визначення становлення і розвитку вищої освіти одним із найбільш важливих напрямків державної політики України. Безумовно, саме освіта – це стратегічний ресурс культурного й духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної

особистості. З огляду на це, сучасні пріоритетні цінності вищої професійної освіти зумовлюють перегляд підходів і методів, орієнтованих на створення позитивних умов, покликаних забезпечити інтенсифікацію пізнавальної діяльності студентів.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Освіта, за визначенням В. Ягупова, це водночас і процес, і результат завершеного навчання, засвоєння певних систематизованих знань, навичок і вмінь, формування наукового світогляду, моральних та інших якостей, розвитку творчих сил і здібностей [13], а саме *навчання* визначається в Українському педагогічному словнику як «цілеспрямований процес передачі й засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності» [12 с. 223]. І. Малафіїк зазначає, що «внутрішньою рушійною силою процесу навчання є суперечності між вимогами, які висуваються до знань, умінь і навичок учнів, і реальними можливостями учнів з їх виконання» [5, с. 121]. Обов'язок викладача полягає в пошуку й реалізації методів активізації та корекції дій студентів щодо засвоєння навчального матеріалу, зумовлених «законом засвоєння, згідно з яким навчальний матеріал засвоюється в такій послідовності рівнів засвоєння:

- розуміння;
- розпізнавання;
- репродуктивний;
- продуктивний;
- творчий» [5, с. 586].

Однією з найбільш продуктивних форм педагогічного супроводу у процесі розв'язання проблемної ситуації як науковцями, так і педагогами-практиками визначається консультування. Дослідження проблеми організації взаємодії викладача та студентів у процесі проведення консультацій започатковано в наукових розвідках С. Братченко, О. Малихіна, А. Маслоу, В. Саюк та ін.

Мета статті. У контексті реалізації гуманістичної парадигми системи освіти розглянути аспекти організації навчального процесу, який сформує можливість повноцінного та продуктивного використання дидактичних впливів, зорієнтованих на створення оптимальних умов формування професійно-орієнтованих компетентностей студентів.

Виклад основного матеріалу. Місія викладача у процесі управління пізнавальною діяльністю студентів полягає у поєднанні індивідуального підходу та колективізму в навчанні, який проявляється в дружній співпраці, готовності до взаємодії та взаємодопомозі, доброзичливості й тактовності, урахуванні інтересів усіх членів студентської групи й інтересів конкретного студента, що забезпечується шляхом диференціації навчання.

Варто наголосити, що викладачами іноземних мов уже давно усвідомлено необхідність упровадження диференційованого підходу до процесу навчання професійно-орієнтованого іншомовного мовлення, у ході якого реалізується можливість приділяти посилену увагу особам із порівняно низьким рівнем навчальних досягнень, одночасно надаючи можливість тим, хто має більш високий рівень навчальних досягнень, розвивати свій потенціал, створюючи сприятливі умови для розвитку всіх і кожного відповідно до їхніх здібностей, можливостей та індивідуально-психологічних особливостей [9]. Індивідуалізація процесу навчання професійно-орієнтованого іншомовного мовлення – це система взаємообумовлених дій викладача та студента, що реалізується на всіх етапах навчально-виховного процесу й ураховує особливості кожної з підструктур психологічної структури особистості, що навчається [8, с. 74].

Нові реалії суттєво розширили функції іноземної мови і підвищили її значущість як навчальної дисципліни на ринку освітніх послуг. У вищих медичних закладах освіти навчання іноземної мови має на меті «формування практичного володіння іноземною мовою як другим засобом спілкування у сфері професійної діяльності». [3, с. 31]. Навчання іноземної мови передусім передбачає засвоєння значного обсягу інформації, а оскільки «засвоєння інформації – це не що інше як процес її перетворення у знання» [5, с. 585], то наступний крок у оволодінні іноземною мовою студентів медичних ЗВО передбачає формування здатності використовувати отримані знання в професійній сфері.

Внесення позитивних змін у діяльність як кожного окремого студента, так і всієї групи студентів уможливується шляхом організації та проведення консультацій. Термін «консультація» (від лат. *consultatio, onis f* – порада, нарада, предмет, який підлягає обговоренню, розгляд) в умовах сучасного навчального процесу тлумачиться як організована взаємодія викладача та студентів, спрямована на надання допомоги в засвоєнні професійно-значущого навчального матеріалу й формуванні здатності застосовувати отримані знання, уміння і навички в практичній діяльності.

Організація консультацій відповідно до професійної спрямованості й індивідуально-психологічних особливостей суб'єктів навчального процесу визначається як «супровід учня в освітньому процесі і надання йому консультаційної допомоги у вирішенні проблем, пов'язаних із навчально-пізнавальною діяльністю і особистісним розвитком загалом» [11, с. 12] і має на меті активізацію засвоєння професійно-значущого навчального матеріалу, сприяння усвідомленню студентами можливостей творчого застосування отриманих знань, умінь і навичок та інтегрування їх у вигляді фахово-предметних компетентностей.

Дидактичні впливи взаємодії у системі «викладач - студент» мають виявлятися на всіх етапах навчального процесу. Викладач, використовуючи стимул як зовнішнє спонукання до активної діяльності, має враховувати індивідуально-психологічні особливості суб'єктів навчання, їх можливості [1]. У цьому контексті ми цілком поділяємо думку І. Малафіїка, що «системоутворювальним чинником

поліфункціонально-діяльнісної системи учіння є положення про те, що знань не можна дати, їх можна лише взяти, тобто учень повинен бути активним учасником усіх процесів, з якими пов'язано засвоєння знань» [5, с. 585].

Мотиваційно-стимулювальна діяльність викладача передбачає єдність пізнання й спілкування шляхом створення позитивного емоційного фону навчальних занять; рівноправності відносин між учасниками навчального процесу; зацікавлення студентів індивідуальною роботою, організацією спільних форм роботи в різних видах діяльності з урахуванням потреб і побажань усіх учасників; заохочення студентів до самоконтролю й саморегуляції навчальної діяльності. Взаємодію викладача та студентів розуміємо як зумисні контакти, метою яких є зміни у поведінці, діяльності й мотивації студентів [10].

Важливий спосіб взаємодії викладача зі студентами – це проведення консультацій, який «має на меті сприяння самоактуалізації студентів і передбачає повноцінний та глибокий контакт з ними, актуалізацію готовності до напруженої та різноманітної участі в спілкуванні: слухати й чути, питати й відповідати, розмірковувати й сумніватися, відчувати й співчувати» [2, 7]. О. Малихін, спираючись на роботи К. Роджерса, пропонує такі умови реалізації особистісно-центрованого консультування:

- максимальна повага й інтерес до проблеми, яку прагне розв'язати той, хто потребує консультації;
- «реальність особистості педагога», який поводить адекватно до тих почуттів і станів, що він переживає у процесі взаємодії зі студентом – ініціатором консультації;
- абсолютне прийняття того, хто консультується, безумовне позитивне ставлення до нього у процесі консультації;
- можливість вибору тим, хто консультується, стратегії розв'язання проблеми у процесі взаємодії, відкритість досвіду педагога досвіду студента;
- опора на самоактуалізаційну тенденцію студента в розв'язанні проблемної ситуації під час взаємодії [6, с. 186-187].

Проведення консультацій на диференційній основі ґрунтується на визначенні труднощів і утруднень у засвоєнні й усвідомленні навчального матеріалу, які виникають у групи студентів у цілому та в окремих студентів зокрема. Залежно від проблеми, яка потребує вирішення, консультування може проводитися з: цілою групою; мікрогрупою студентів, які мають однотипні питання; окремими студентами, які потребують індивідуальної допомоги [1].

Організація взаємодії викладача і студентів у процесі проведення консультації показана на рис. 1.

Рис. 1. Взаємодія викладача та студентів у процесі проведення консультації

Дидактичні впливи в ході надання допомоги суб'єктам навчального процесу стосовно їхніх освітніх проблем виявляються одночасно в позитивній динаміці навчальних досягнень і формуванні продуктивних мотивацій до навчання.

Уже перші консультації викладача мають навчати студентів порівнювати вимоги навчальної програми з якістю опрацювання ними навчального матеріалу та подальшим визначенням способів діяльності для ліквідації «прогалин» у володінні фаховою дисципліною. Моніторинг результатів навчальної діяльності студентів у цілому й аналіз виконання завдань, запропонованих для самостійної роботи, дає змогу викладачеві визначити як типові для певних мікрогруп чи всієї групи студентів, так й індивідуальні, специфічні утруднення щодо засвоєння професійно-значущого навчального матеріалу. Отримана інформація визначає спрямованість та обсяг консультативної роботи викладача. Консультація як «необхідний в освіті спосіб взаємодії спрямована на підтримку й надання допомоги учасникам навчання в розв'язанні як освітніх, так і особистих проблем» [6, с. 186] за диференціації навчання ґрунтується на індивідуальному підході до питань, що виникають у суб'єктів навчального процесу. Перед викладачем постає завдання визначити проблеми студентів і допомогти у виборі стратегії їх розв'язання. Форма взаємодії в ході проведення консультацій визначається залежно від характеру проблем, що постали перед суб'єктами навчальної діяльності та кількості студентів, які мають однотипні утруднення.

За спрямованістю на суб'єкт навчання консультація може бути індивідуальною, парною, проводиться в малих групах чи з групою студентів у цілому [6].

Гуманістична взаємодія викладача і студентів у процесі проведення консультацій має на меті:

- заповнення «прогалин» у вихідному рівні володіння студентом іншомовним мовленням і своєчасне усунення нового відставання, що з'являється;
- розвиток інтелектуального світогляду, психічних процесів і якостей особистості студента, які відіграють провідну роль в оволодінні іншомовним мовленням;
- формування індивідуального стилю оволодіння іншомовним мовленням, який включає й уміння самостійної роботи [4].

Висновки. Отже, організація процесу консультацій спрямовується на перехід студента в позицію суб'єкта пізнання, праці та спілкування; особистісно зорієнтованого, спрямованого на усвідомлення суб'єктом навчання себе особистістю, якій під силу досягнення поставленої мети, вільне й відповідальне самовираження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляєва О. М., Гончарова Є. Є. Взаємодія викладача і студентів у процесі консультування стосовно навчання професійно-орієнтованого іншомовного мовлення / О. М. Беляєва, Є. Є. Гончарова // Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи: III міжнар. наук.-практ. конф. : (31 травня – 01 червня 2018 року). – Полтава : Вид-во «Астроя», 2018. – С. 10 – 13.
2. Братченко С. Л. Экзистенциальная психология глубинного общения / Сергей Леонидович Братченко. – М. : Смысл, 2001. – 197 с.
3. Варданян И. В. Особливості навчання іноземної мови у вищому медичному навчальному закладі / И. В. Варданян // Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи : Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю : (м. Полтава, 8–9 березня 2017 року). – Полтава : Вид-во «Астроя», 2017. – С. 30–33.
4. Дарійчук Л. П. Психолого-педагогічні аспекти організації диференційованого навчання студентів-нефілологів у процесі навчання іноземної мови / Л. П. Дарійчук // Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. – Сер. : Соціологія. Психологія. Педагогіка. – 2001. – Вип. 11. – С. 69–72.
5. Малафійк І. В. Дидактика новітньої школи : Навч. посібник / Іван Васильович Малафійк. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. – 632 с.
6. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів: теоретико-методологічний аспект : [монографія] / Олександр Володимирович Малихін. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2009. – 307 с.
7. Маслоу А. Самоактуалізація / Абрахам Маслоу. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – С. 108–117.
8. Николаева С. Ю. Индивидуализация обучения иностранным языкам / София Юрьевна Николаева. – К. : Выща школа, 1987. – 138 с.
9. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие [для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров] / Полат Е. С., Бухаркина М. Ю., Моисеева М. В., Петров А. Е. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 272 с.
10. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии : учеб. [для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений] ; под ред. С. А. Смирнова. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 512 с.
11. Саюк В. І. Педагогічне консультування як професійна діяльність : методичні рекомендації / Валентина Іванівна Саюк. – К. Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, – 2015. – 24 с.
12. Український педагогічний словник / [авт.- уклад. Гончаренко С.]. – К. : Либідь, 1997. – 373 с.
13. Ягупов В. В. Педагогіка : Навч. посібник / Василь Васильович Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

REFERENCES

1. Bieliaieva O. M., Honcharova Ye. Ye. Vzaiemodiia vykladacha i studentiv u protsesi konsultuvannia stosovno navchannia profesiino-oriientovanoho inshomovnoho movlennia / O. M. Bieliaieva, Ye. Ye. Honcharova // Aktualni pytannia lnhvistyky, profesiinoi lnhvodydaktyky, psykholohii i pedahohiky vyshchoi shkoly: III mizhnar. nauk.-prakt. konf. : (31 travnia – 01 chervnia 2018 roku). – Poltava : Vyd-vo «Astraia», 2018. – S. 10 – 13.
2. Bratchenko S. L. Ekzistentsialnaya psihologiya glubinnogo obscheniya / Sergey Leonidovich Bratchenko. – M. : Smyisl, 2001. – 197 s.
3. Vardanian Y. V. Osoblyvosti navchannia inozemnoi movy u vyshchomu medychnomu navchalnomu zakladi / Y. V. Vardanian // Aktualni pytannia lnhvistyky, profesiinoi lnhvodydaktyky, psykholohii i pedahohiky vyshchoi shkoly : Materialy vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu : (m. Poltava, 8–9 bereznia 2017 roku). – Poltava : Vyd-vo «Astraia», 2017. – S. 30–33.
4. Dariichuk L. P. Psykholoho-pedahohichni aspekty orhanizatsii dyferentsiiovanoho navchannia studentiv-nefilolohiv u protsesi navchannia inozemnoi movy / L. P. Dariichuk // Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu im. T. H. Shevchenka. – Ser. : Sotsiolohiia. Psykholohiia. Pedahohika. – 2001. – Vyp. 11. – S. 69–72.
5. Malafiik I. V. Dydaktyka novitnoi shkoly : Navch. posibnyk / Ivan Vasylovych Malafiik. – K. : Vydavnychi Dim «Slovo», 2014. – 632 s.
6. Malykhin O. V. Orhanizatsiia samostiinoi navchalnoi diialnosti studentiv vyshchychk pedahohichnykh navchalnykh zakladiv: teoretyko-metodolohichni aspekt : [monohrafiia] / Oleksandr Volodymyrovych Malykhin. – Kryvyi Rih : Vydavnychi dim, 2009. – 307 s.
7. Maslou A. Samoaktualizatsiya / Abraham Maslou. – M. : Izd-vo MGU, 1982. – S. 108–117.
8. Nikolaeva S. Yu. Individualizatsiya obucheniya inostrannym yazyikam / Sofiya Yurevna Nikolaeva. – K. : Vyischa shkola, 1987. – 138 s.
9. Nikolaeva S. Yu. Individualizatsiya obucheniya inostrannym yazyikam / Sofiya Yurevna Nikolaeva. – K. : Vyischa shkola, 1987. – 138 s.
10. Pedagogika: pedagogicheskie teorii, sistemy, tehnologii : ucheb. [dlya stud. vyissh. i sred. ped. ucheb. zavedeniy] ; pod red. S. A. Smirnova. – M. : Izdatelskiy tsentr «Akademiya», 2001. – 512 c.
11. Saiuk V. I. Pedahohichne konsultuvannia yak profesiina diialnist : metodychni rekomendatsii / Valentyna Ivanivna Saiuk. – K. Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, – 2015. – 24 s.
12. Ukrainskyi pedahohichni slovnyk / [avt.- uklad. Honcharenko S.]. – K. : Lybid, 1997. – 373 s.
13. Yahupov V. V. Pedahohika : Navch. posibnyk / Vasyll' Vasyll'ovych Yahupov. – K. : Lybid', 2002. – 560 s.